

LBRIS

We know
books

TUDOR CĂTINEANU

CARTEA CONSTRUCTELOR

Ediție revizuită și adăugită,
îngrijită de **Oltea Mihaela Cățineanu**

Cu un *Cuvânt-înainte* al autorului
și două *Postfețe* semnate de

Acad. Ilie Pârvu și **Paul Grigoriu**

Grafică de **Ștefana Moldovan**

Cluj-Napoca
2023

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	7
Capitolul I. CÂTEVA SIMPLE GRAFII	11
1. Patru generații culturale	13
2. Dumnezeiasca diferență	15
3. O altă geneză	17
4. O mitologie obiectivă.....	19
5. Cele trei <i>răuri</i> ale satului	21
6. Tentative de raționalizare	23
7. Contextul și caracterele	25
8. Corpul străin	27
9. Clasele dionisiace	29
10. Eternul Bulă.....	31
11. Polisilogismul rebutului.....	33
Capitolul II. POVESTIRI PENTRU CEI MARI	35
12. O predoslovie	37
13. Atribuiti și interdicții.....	41
14. Iov (cercurile)	45
15. Iov (lutul).....	49
16. Triptica Electrică	53
17. Două statui reale (I)	55
18. Două statui reale (II)	57
19. <i>Prada</i>	61
20. Nero și Domnul Goe	65
21. Colecția.....	69
22. Jocul și regulile lui	73
23. Călăuza	76

24. <i>Întâlnirea</i>	79
25. <i>Miorița</i>	81
Capitolul III. EXERCIȚII METAFIZICE	85
26. Izvoare ale Metafizicii (Mirarea).....	87
27. Izvoare ale Metafizicii (Îndoiala).....	90
28. Izvoare ale Metafizicii (Frica).....	94
29. Entitatea și funcția (I).....	98
30. Entitatea și funcția (II).....	101
31. Gândul (I).....	105
32. Gândul (II).....	109
33. Gândul (III).....	113
34. Gândul (IV).....	117
35. Paradoxuri ale prezentului (I).....	121
36. Paradoxuri ale prezentului (II).....	124
37. Măsura (I).....	128
38. Măsura (II).....	131
39. Viteza rațională (I).....	134
40. Viteza rațională (II).....	137
41. Viteza rațională (III).....	140
42. Declinația (I).....	142
43. Declinația (II).....	145
44. <i>Poate!</i>	148
45. <i>Dacă</i> (I).....	151
46. <i>Dacă</i> (II).....	156
47. <i>Dacă</i> și cu <i>Parcă</i> (III).....	160
48. Eul (I).....	166
49. Eul (II).....	169
50. Eul (III).....	172
51. Eul (IV).....	176
52. Vârstele (I).....	179
53. Vârstele (II).....	182
54. Vârstele (III).....	185
55. Două enunțuri despre <i>Uitare</i> (I – II).....	188
56. Încă un enunț despre <i>Uitare</i> (III).....	191
57. Al patrulea enunț despre <i>Uitare</i> (IV).....	194

58. Irepetabila șansă	197
59. Absoluta nevoie de Absolut (I).....	200
60. Absoluta nevoie de Absolut (II)	204

Capitolul IV. CERCURI, ÎNCERCUIRI ȘI METAFORE EPISTEMICE.....

61. Metafore epistemice	211
62. Poarta (I).....	214
63. Poarta (II)	217
64. Poarta (III)	220
65. Poarta (IV)	223
66. Cercuri (I).....	228
67. Alte cercuri (II).....	230
68. Implicate pământești ale temelor cerești.....	233
69. O regulă tendențială (I)	236
70. O regulă tendențială (II).....	239
71. O regulă tendențială (III)	242
72. O regulă tendențială (IV)	246
73. Despărțiri (I)	250
74. Despărțiri (II).....	253
75. Definiri și definiții ale <i>Fericirii</i>	257
76. Alunecări ale <i>Iubirii</i>	260
77. Complex – complicat (I)	263
78. Complex – complicat (II)	266
79. Complex – complicat (III).....	269
80. Ochiul și urechea (I).....	273
81. Ochiul și urechea (II)	276
82. Podul și mormântul.....	281

Capitolul V. SCHIȚE DEONTOLOGICE

83. Trepte axiologice	287
84. Paradox praxiologic	290
85. Paradoxurile lui <i>Trebuie</i> (I)	293
86. Paradoxurile lui <i>Trebuie</i> (II).....	297
87. Paradoxurile lui <i>Trebuie</i> (III)	301
88. Motivul și pretextul (I)	305

89. Motivul și pretextul (II).....	309
90. Motivul și pretextul (III)	312
91. Norocul și truda (I)	316
92. Norocul și truda (II).....	319
93. Norocul și truda (III)	323
94. Norocul și truda (IV)	327
95. Verbul <i>a executa</i>	332
96. Registrul greșelii	335
97. Managementul greșelii.....	338
98. Triada Instituției (I)	342
99. Triada Instituției (II)	345
100. <i>Trasul pe sfoară</i> (I).....	348
101. <i>Trasul pe sfoară</i> (II)	351
102. Stăpânul și sluga	355
103. De ce ești supărat!?	357
104. Tipul și Figura	360
105. Robotul și Bestia.....	364
106. Cabotinel	368
107. Povara și nostalgia.....	374
108. Liderul (I)	380
109. Liderul (II).....	383
110. Liderul (III)	386
111. Trei condiții ale <i>Fericirii</i>	391

Postfață I

<i>Constructele în filosofia românească, un rol de mediator necesar</i> de Acad. Ilie Pârvu	395

Postfață II

<i>Un filosof dintr-o specie rară</i> de Paul Grigoriu	398

Biografia autorului	401

PATRU GENERAȚII CULTURALE

Ele – generațiile culturale – pot fi în număr de patru. Prima generație este a *întemeietorilor*. Ei defrișează spațiul entropic al naturii și, în esență, sau prin extensie, al Existenței. Ei sapă și așază temeliile solide pentru ceea ce va fi. Întemeierea se face întotdeauna pe orizontală, în punctul de intersecție și delimitare dintre adânc și înalt.

A doua generație este a *constructorilor*, care lucrează, prin definiție, pe verticală. Ei încearcă să atingă cerul luptând împotriva gravitației: *Exegi monumentum* – spunea bătrânul Horațiu.

A treia generație este a *esteților*. Ei umanizează și rafinează spațiul construit, dar după alte legi, conforme cu exigențele inefabilului contemplativ.

A patra generație este generația *barbarilor*, care face praf și pulbere tot ce-au construit generațiile precedente. Barbară este și stihia, indiferent dacă este naturală sau umană. Barbaria, ca și civilizația, se desfășoară pe cercuri, pe valuri; val-vârtej.

A cincea generație – chiar potrivit titlului – nu există, sau încă nu s-a născut.

De aceea, va trebui să intre în joc o *altă* primă generație, care să o ia de la un *alt* început:

„Podul de piatră s-a dărâmat,
A venit apa și l-a luat.
Vom face altul pe mal, în jos,
Altul mai trainic și mai frumos.”

DUMNEZEIASCA DIFERENȚĂ

Atunci când a creat lumea, Dumnezeu nu a fost la înălțimea ființei Lui infinit dumnezeiești. Și nu a fost astfel din cel puțin trei motive:

Mai întâi, pentru că a creat-o în șase zile. Or, cu puterea Sa infinită, ar fi trebuit să o creeze nu într-o fracțiune de secundă, oricât de mică, ci, pur și simplu, *instantaneu*.

Apoi, pentru că în a șaptea zi, S-a odihnit. Un Dumnezeu ostenit este prea uman. „Omenesc, prea omenesc”, cum ar spune Nietzsche. O putere infinită și neostenită este și de neostenit. Pot osteni și ostenesc fragmentele sau întruchipările ei.

În sfârșit, este evident că lumea pe care a făcut-o Dumnezeu este una imperfectă, *neisprăvită*. Ea este „cea mai bună lume dintre toate lumile posibile”, cum ar zice Leibniz, doar în sensul că Lumea aceasta în care trăim este reală, pe când celelalte, oricâte și oricare ar putea fi ele, sunt doar *posibile*.

Poate de aceea, Dumnezeu ne-a lăsat pe noi – copiii lui – să o perfecționăm, să o isprăvim. De unde

și titlul de excepție al unui roman de excepție *Ziua a opta*¹. Această zi post-duminicală este echivalentă cu întreaga istorie umană, milenară.

Dar, în contrapunct armonic, Dumnezeu a fost la înălțimea ființei Lui infinit dumnezeiești atunci când a creat deosebirea dintre *bărbat* și *femeie*. Aceasta este o operă cu adevărat dumnezeiască.

Post-Scriptum:

Înclin să cred că Eva a fost făcută din coasta de deasupra inimii lui Adam. De aceea femeia poate ocroti, dar poate și răni, uneori chiar ucide, inima bărbatului.

¹ Autorul face referire la romanul *Ziua a opta*, scris de Thornton Wilder, tradus și publicat în 2007 de Curtea Veche Publishing (n.r.).

O ALTĂ GENEZĂ

La început a fost bărbatul. Bărbatul cu câinele lui, care l-a însoțit credincios peste tot; la fel de credincios ca umbra.

Ei au înfruntat împreună toate vitregiile naturii alcătuite din elemente și jivine, ca și din alte umbre. S-au orientat solidari în vasta și imprevizibila entropie a naturii, echivalentă cu *o rețea de păianjen*.

Natură din natură, bărbatul – mereu însoțit de câine – a început să lucreze după chipul și asemănarea acesteia.

A luat urma jivinei pe care a prins-o împreună cu câinele și s-au hrănit amândoi. Trebăluind zi și noapte, noapte și zi, într-un du-te-vino neostenit, din *potecă* a făcut *cărare* și din *cărare drum*. Inspirat de *peșteră* a făcut, mai întâi, *coliba* și, într-un târziu, a făcut și *casa*. Iar când această casă a fost gata, a venit la casa bărbatului și femeia cu pisica. Nu se știe de unde, nu se știe cum.

De atunci, povestea argheziană, într-un alt registru:

„Și când casa a fost gata
A venit la ea și fata.”

Tot de atunci, eterna rivalitate dintre câinele
bărbatului și pisica femeii.

O MITOLOGIE OBIECTIVĂ

Se povestește că odinioară, doi prieteni trebuiau să ajungă – și să ajungă *degrabă* – într-un loc, undeva departe, pentru a rezolva o problemă urgentă, de viață și de moarte.

Drumul lor trecea printr-o pădure, la care au ajuns pe înserate. Când au ajuns în mijlocul pădurii, era deja miezul nopții. Știau și deja simțeau că pădurea este încărcată de pericole, de jivine și de tâlhari. De aceea, mergeau umăr la umăr. La un moment dat, unul dintre ei a alunecat pe o pantă, sau într-o groapă, nu se știe. Într-o scrisoare către prietenul său Felice, Kafka spunea că e suficientă o secundă de neatenție, un moment de uitare sau neglijență și totul poate aluneca ireversibil pe panta nenorocirii. Ceea ce se pare că în pădure s-a și întâmplat. Despărțiți într-o secundă, au început să se caute. Dar orice semnal sonor era deja perceput de *celălalt* ca semnul unui pericol venit din pădurea încărcată de pericole. Și așa a început *un joc* – tragic și absurd – *de-a v-ați ascunselea*, între căutare și negăsire.

Povestea, atât de reală, nu ne spune ce s-a întâmplat sau nu s-a întâmplat mai departe. Nu ne spune dacă cei doi prieteni au ajuns sau nu au ajuns în locul în care trebuiau să rezolve, împreună și degrabă, o problemă de viață și de moarte, a altcuiva.

CELE TREI RĂURI ALE SATULUI

Pentru sensibilitatea și conștiința satului tradițional, există trei mari *rele*. Regional, li se spune *răuri*, pentru a accentua, probabil, dimensiunea și gravitatea lor.

Conștiința colectivă refuză să le spună direct pe nume, ca și cum această denumire ar echivala cu un fel de *acceptare* a lor în ordinea umanului; ca și cum cuvântul rostit ar provoca, ar stârni realitatea pe care o desemnează.

Primul *rău* este *racul* și când cineva se îmbolnăvește de *rac*, vestea nenorocirii merge peste șapte hotare. Este vorba despre cancer. Poate fi curioasă denumirea intuitivă (*rac*), întrucât cancerul se bazează pe o multiplicare, neorientată sau dezorientată, a celulelor; ca *un mers înapoi* și o degradare a stării normale, care este în prezent.

Celelalte două *răuri* sunt, în limbajul comun, cu o coloratură religioasă, două clasice păcate capitale; păcate *strigătoare la cer* sau păcate *de moarte*.

Este, mai întâi, *despărțirea* – ceea ce noi numim *divorț*; și când doi (El și Ea) se despart, șapte hotare află de această nenorocire, care nu poate fi suficient de bine calificată nici verbal și nici moral. Argumentul contra – altfel spus, contra-argumentul – sună simplu, ca o axiomă etică: *Dar cum să se despartă, dacă s-au luat?!*

Apoi este ceea ce, în lumea satului, nu are nume, iar noi numim *incestul*. Ceea ce se întâmplă atunci când socrul trăiește cu nora, soacra cu ginerele, alte variante fiind cu totul rare. Aici intră în joc doar înfiorarea și sentimentul de refuz organic a ceea ce este oribil. Cuvintele lipsesc complet și sunt folosite genericele: *se ține cu...*, *trăiește cu...*

Azi, relele satului s-au înmulțit; cele trei mari *răuri* au rămas. Spunându-le pe nume: *cancer*, *divorț*, *incest*, într-un fel, le *acceptăm*.